

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРИНЦИПИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

У статті, на основі узагальнення наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення поняття «принципи систематизації трудового законодавства». Констатовано, що принципи є надзвичайно важливим аспектом систематизації трудового законодавства, вони формують її ідейну складову, визначають засадничі, відправні вимоги та пріоритети, з урахуванням яких має відбуватися дана систематизація, для того, щоб відповідати принципам організації і функціям правової, демократичної держави, ефективно та дієво вирішувати існуючі проблеми і недоліки у зазначеному законодавстві.

Ключові слова: *принципи, принципи права, трудове законодавство, систематизація, упорядкування.*

В статье, на основе обобщения научных взглядов ученых, предложено авторское определение понятия «принципы систематизации трудового законодательства». Констатируется, что принципы являются чрезвычайно важным аспектом систематизации трудового законодательства, они формируют ее идейную составляющую, определяют основные, отправные требования и приоритеты, с учетом которых должна происходить данная систематизация, для того, чтобы соответствовать принципам организации и функциям правового, демократического государства, эффективно и действенно решать существующие проблемы и недостатки в указанном законодательстве.

Ключевые слова: *принципы, принципы права, трудовое законодательство, систематизация, упорядочение.*

In the article, based on the generalization of scientific views of scientists, the author defines the concept of "principles of systematization of labor law". It is stated that the principles are an extremely important aspect of the systematization of labor legislation, they form its ideological component, determine the basic, starting requirements and priorities, taking into account the given systematization, in order to meet the principles of organization and function of a legal, democratic state, effectively and effectively address the existing problems and weaknesses in the said legislation.

Key words: *principles, principles of law, labor law, systematization, ordering.*

Постановка проблеми. Аналіз норм чинного трудового законодавства та наукових поглядів вчених дає змогу відзначити суттєву перевантаженість системи нормативно-правових актів у цій галузі численними законами та підзаконними актами, положення яких тісно переплітаються між собою та в окремих випадках суперечать одне одному. Все це вимагає удосконалення трудового законодавства шляхом його систематизації. Разом із тим, розмірковуючи про проблематику систематизації трудового законодавства дуже важливо звернути увагу на принципи, на яких вона має ґрунтуватися. Поняття принципу є одним із основоположних для багатьох сфер теорії та практики, не є у цьому виключенням і правознавство – термін «принцип» широко використовується як у теорії права, так і в законодавстві.

Стан дослідження. Окремі проблемні питання систематизації трудового законодавства України у своїх наукових працях розглядали: М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова, М.І. Козюбра, М.О. Качинська, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, Н.М. Крестов-

ська, Л.Г. Матвеева, Л.В. Могілевський, О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, А.М. Ришелюк, Г.О. Спіцина, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, в науковій літературі відсутні комплексні дослідження присвячені принципам систематизації трудового законодавства

Саме тому метою статті є: визначити поняття та сутність принципів систематизації трудового законодавства.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження варто відзначити, що глибокого наукового опрацювання сутність такого явища як «принцип» віднайшла у теорії державного управління та правознавстві. Так, наприклад, З.Р. Кісіль та Р.В. Кісіль розуміють принципи державного управління як основні, вихідні положення, на яких ґрунтується і функціонує управлінська діяльність і які можуть бути сформульовані у вигляді певних правил, закріплених правом [1]. В.Д. Бакуменко вважає, що принципи державного управління – прояви закономірностей у державному управлінні, що відображені у вигляді певних положень, які застосовуються в теоретичній і практичній діяльності людей у сфері державного управління. Як правило, продовжує науковець, – це фундаментальні, науково обґрунтовані, а в певних випадках і законодавчо закріплені положення, відповідно до яких будується і функціонує система державного управління [2, с.564]. Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю. П. Сурмін у своїх працях пишуть, що принципи як поняття теорії відображають сутність і реальність процесів державного управління, підпорядковуючись певним законам. Принципи – це специфічні поняття, змістом яких є не тільки сама закономірність, відносини, взаємозв'язок, скільки наше знання про них. Вони є результатом узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності. Принципи управління характеризуються двома ознаками: а) належністю до пізнаних наукою і практикою позитивних закономірностей; б) зафіксованістю в суспільній свідомості (відповідних поняттях) [3, с.108]. Принцип державного управління, наголошують дослідники, покликаний спочатку в науковій, а згодом і в правовій формі відображати закономірності, що об'єктивно існують у державному управлінні та мають особливе значення для його організації і здійснення. Принципи державного управління – це фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку відносин управління, сформульовані у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно у правовій формі, на основі якого будується і функціонує апарат державного управління. Принципи визначають вимоги до системи, структури, організації і процесу управління, напрями й межі прийняття управлінських рішень [3, с.109]. За Г. В. Атаманчуком, пропонує принцип державного управління розглядати як закономірність, відношення або взаємозв'язок суспільно-політичної природи та інших груп елементів державного управління (системи онтологічних елементів), виражену у вигляді певного наукового положення, закріпленого в більшості своїй правом, та яке застосовується в теоретичній і практичній діяльності людей з управління [4, с.188]. Принципи державної служби науковці тлумачать як вихідні положення та теоретичні ідеї, що відображають об'єктивні закономірності розвитку суспільства й держави, найбільш характерні риси організації та функціонування не тільки самої державної служби, а й усієї системи державного апарату, судочинства та прокуратури, визначають зміст складних взаємовідносин усередині всього механізму держави [3, с.29]. С.В. Ківалов та Л. Р. Біла визначили дані принципи як основоположні, ідеї, настанови, які визначають основні напрямки реалізації завдань, цілей і функцій державної служби, її організацію і функціонування, правовий статус державних службовців [5, с.15].

До характерних ознак принципів державного управління дослідники, як правило, відносять такі: вони ґрунтуються на законах розвитку суспільства, його соціальних та економічних законах і законах державного управління; відповідають цілям управління, відображають основні якості, зв'язки і відносини управління; охоплюють переважно такі закономірності, відносини і взаємозв'язки, які притаманні державному управлінню як цілісному соціальному явищу, тобто мають загальний, а не частковий характер; враховують часові та територіальні аспекти процесів державного управління; мають правове оформлення, тобто закріплені в нормативних документах, оскільки кожен принцип управління є цілеспрямованим – його застосовують для вирішення конкретних організаційно-політичних і соціально-економічних завдань [6, с.193].

А. М. Колодій, розмірковуючи над сутністю принципів права, зазначає, що з гносеологічної точки зору важливо підкреслити те, що категорія «принцип» тісно пов'язана з категоріями «закономірність» і «сутність». Однопорядковий характер цих понять дає підстави визначати правові принципи через закономірності розвитку суспільства (загальносоціальні принципи) і права (юридичні принципи), а також через сутність і основний зміст останнього. Тож, продовжує на-

уковець, категорія «принципи права» повинна використовуватися в усіх випадках, коли йдеться про відправні ідеї і положення, що належать до юриспруденції. Термін «принципи» може лише уточнюватись і деталізуватись залежно від того, якою є сфера його існування і функціональна спрямованість [7, с.43]. Таким чином, принципи права, на думку А.М. Колодія, — це такі відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності, підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права та утворюють його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальнозначимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу. Принципи права спрямовують і надають синхронності всьому механізмові правового регулювання суспільних відносин, досконаліше інших розкривають місце права в суспільному житті і його розвитку. Саме принципи права є критерієм законності та правомірності дії громадян і посадових осіб, адміністративного апарату і органів юстиції та за відомих умов мають велике значення для зростання правосвідомості населення, його культури й освіти [7, с.43]. Згідно точки зору О. Ф. Скакун принципи права являють собою об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку [8, с.221]. Пізніше науковець визначила принципи права як загальноприйняті норми-ідеї найвищого авторитету, що слугують основними засадами правового регулювання суспільних відносин, спрямовують їх учасників на встановлення соціального компромісу і порядку [9, с.237]. В. К. Бабаєв підкреслює, що ще древні звертали увагу на те, що «принцип є найважливіша частина всього». Правник виокремлює, по-перше, принципи, сформульовані вченими-юристами, які виступають у вигляді фундаментальних ідей та ідеалів, що відображають досягнення правової думки, практичного досвіду, об'єктивні закономірності розвитку суспільства. Зазначені принципи складають найважливішу частину наукового та професійного правосвідомості, юридичної політики і не є обов'язковими для суб'єктів прав. По-друге, відокремлені у вигляді відносно самостійних елементів принципи права, під якими слід розуміти вихідні нормативно-керівні начала (імперативні вимоги), що визначають загальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин. За своєю суттю принципи права також представляють певні фундаментальні ідеї та ідеали, які сформульовані на основі наукового і практичного досвіду. В цьому плані вони разом з принципами правосвідомості є найважливішими компонентами панівної юридичної ідеології. Однак різноманітні юридичні ідеї та ідеали тільки тоді стають принципами права, коли вони безпосередньо (легально) виражені в нормативно-правових актах або інших формах права [10, с.222]. М.В. Цвік та В.Д. Ткаченко та інші юристи у своїх працях пишуть, що принципи характеризують як загальні вимоги до суспільних відносин і їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості й свободи, а також визначають загальну спрямованість і найістотніші риси діючої правової системи. З давніх давен, наголошують правознавці, принцип вважався підвалиною, фундаментом будь-якої соціальної системи (в тому числі правової), вимоги якого поширювалися на всі явища, що належали до цієї системи. Принципи не формулюють конкретних прав і обов'язків і не завжди забезпечені конкретними законодавчими санкціями, однак від того, на яких принципах заснований правовий порядок, можна значною мірою судити про характер самої держави (демократична, тоталітарна тощо). Провідна роль принципів забезпечується прямим чи непрямым їхнім закріпленням у нормах права. Ті засади, що не закріплені у правових приписах, можуть вважатися лише ідеями права, і належать вони до сфери правосвідомості. їх іноді називають «правовими принципами», що передують створенню системи права. У свою чергу, принципи права можуть бути прямо сформульовані в законодавстві або ж впливати з його загального смислу. При цьому вони стають орієнтиром правотворчої і правозастосовчої діяльності органів держави [11, с.193]. Значення принципів у праві обумовлюється тим, що вони:

- мають властивість вищої імперативності, універсальності, загальнозначущості, їм притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу;
- спрямовують розвиток функціонування всієї правової системи;
- зумовлюють напрями правотворчої, правозастосовчої та іншої юридичної діяльності;
- виступають найважливішим критерієм законності дій громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права;
- сприяють подоланню прогалин у праві;
- впливають на рівень правосвідомості в суспільстві [11, с.193].

Схожу позицію щодо характерних властивостей принципів права, які обумовлюють їх значення, висловлює й О. Ф. Скакун, яка зазначає, що вони (тобто дані принципи): об'єктивно зумовлені соціальним середовищем, характером суспільних відносин (економічних, політичних, культурно-ідеологічних тощо) і мають зворотний на них вплив; розчиняються в безлічі норм, пронизують усю правову матерію; є стрижнем усієї системи права, додають праву логічності, послідовності, збалансованості, концентровано виражають закономірності його розвитку, сутність і соціальне призначення; описують (конкретизують) установлене право, вносять однаковість у систему правових норм; мають вищий рівень абстрагованості від регульованих відносин, звільнені від конкретики та подробиць; виступають як загальне мірило поведінки, не вказуючи права та обов'язки; є позитивними зобов'язанням і як такі набувають якостей особливого рівня права, що постає над рівнем норм, визначають їх ціннісну орієнтацію (спрямованість); не мають способів регулювання, їх провідним елементом є повинність (те, що повинно бути), яка безпосередньо відображає існуючу в конкретному суспільстві систему цінностей та обґрунтовується; виступають відправним началом при вирішенні конкретних юридичних справ, особливо при застосуванні аналогії закону у разі наявності прогалин у законодавстві; акумулюють світовий досвід розвитку права, втілюють демократичні і гуманістичні традиції й одночасно становлять правові цінності, що входять до світової правової скарбниці [8, с.221-222].

Н. Б. Болотіна, у розрізі трудового права визначила принципи як керівні засади, ідеї, які зумовлені об'єктивними закономірностями існування, рівнем розвитку суспільства і визначають зміст та спрямованість правового регулювання. Значення принципів права полягає в тому, що вони у стислому вигляді, концентровано, відображають найсуттєвіші риси комплексу правових норм у конкретній сфері суспільних відносин [12, с.93]. За допомогою означених принципів, відмічає дослідниця, виявляються закономірності та властивості права як самостійного соціального явища, удосконалюються система, структура права і правове регулювання. Правові принципи важливі для нормотворчої і правозастосовної діяльності. Вони слугують тим правовим орієнтиром, виходячи з якого законодавець формулює галузеві норми, вносить зміни і доповнення до чинних, нормативних актів. Правові принципи допомагають глибше зрозуміти значення конкретних норм і визначають тенденції розвитку законодавства [12, с.93]. Принципи у трудовому праві, зазначають у своїх працях Л.П. Грузінова та В.Г. Короткін, відображають сутність і загальну спрямованість усієї системи норм трудового права, допомагають зрозуміти зміст трудового законодавства, його зв'язок з економікою та мораллю суспільства; визначають сутність майбутніх правових норм, дають змогу усувати прогалини в чинному трудовому законодавстві при застосуванні правових норм; є однією з підстав об'єднання окремих норм трудового законодавства в систему даної галузі; визначають становище суб'єктів трудового права, їх права й обов'язки тощо [13, с.49-50].

Висновок. Отже, враховуючи вище викладене щодо сутності та характерних властивостей принципів, як в цілому, так і у сфері права зокрема, можемо визначити принципи систематизації трудового законодавства як основоположні ідеї, відправні вимоги, сформульовані внаслідок наукового вивчення об'єктивно існуючих закономірностей суспільного життя, у відповідності до яких мають здійснюватися заходи з упорядкування та вдосконалення структури трудового законодавства. Принципи є надзвичайно важливим аспектом систематизації трудового законодавства, вони формують її ідейну складову, визначають засадничі, відправні вимоги та пріоритети, з урахуванням яких має відбуватися дана систематизація, для того, щоб відповідати принципам організації і функція правової, демократичної держави, ефективно та дієво вирішувати існуючі проблеми і недоліки у зазначеному законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. 3-тє вид. К. Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
3. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
4. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления. Курс лекций. М.: Юрид. лит., 1997. 400 с.

5. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Державна служба в Україні: Підручник. Одеса: Юридична література, 2003. 368 с.
6. Малиновський В. Я. // Державне управління: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К.: Атіка, 2003. 576 с.
7. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація / А.М. Колодій // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 42-46.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
9. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. - 2-ге видання. - К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
10. Теория государства и права: Учебник / Под ред. В.К. Бабаева. М.:Юристъ, 2003. 592 с.
11. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів]М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. - Харків: Право, 2002. - 432 с.
12. Трудове право України : підручник. 4-те вид., стер. К. : Вікар, 2006. 725 с. (Вища освіта XXI століття).
13. Грузінова Л. П. Трудове право України : навч посіб. / Грузінова Л. П., Короткін В. Г. К. : МАУП, 2003. Ч. 1. 128 с.

УДК 349.2

ПАВЛІЧЕНКО В.М.

СПЕЦИФІКА ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ КИРГИЗІЇ

У статті проаналізовано особливості законодавства у сфері праці державних службовців Киргизії. Визначено загальні положення у вказаній царині. Охарактеризовано позитивні та негативні аспекти законодавства Киргизії щодо праці державних службовців.

Ключові слова: законодавство у сфері праці, службово-трудова діяльність, державний службовець, державна служба, трудове законодавство.

В статье проанализированы особенности законодательства в сфере труда государственных служащих Киргизии. Определены общие положения в указанной области. Охарактеризованы положительные и отрицательные аспекты законодательства Киргизии по труда государственных служащих.

Ключевые слова: законодательство в сфере труда, служебно-трудова деятельность, государственный служащий, государственная служба, трудовое законодательство.

In the article the peculiarities of legislation in the field of labor of civil servants of Kyrgyzstan are analyzed. The general provisions in this area are defined. Positive and negative aspects of the legislation of Kyrgyzstan regarding the work of civil servants are described.

Key words: legislation in the sphere of labor, service and labor activity, civil servant, public service, labor legislation.